

VERSLAG

VAN DE DIALECTEN-COMMISSIE
DER NEDERLANDSCHE AKADEMIE VAN
WETENSCHAPPEN TE AMSTERDAM

OVER 1942

VERSLAG

VAN DE DIALECTEN-COMMISSIE OVER 1942

De elfde vragenlijst der commissie, die weliswaar op tijd werd afgedrukt, maar door verschillende omstandigheden eerst in het begin van 1943 aan de medewerkers kon worden toegezonden, stelt een onderzoek in naar het gebruik der voornaamwoorden in de Nederlandsche dialecten. Deze lijst, die aan de invullers vrij hooge eischen stelt, is bedoeld als een eerste poging om de verschillende vormen van een bepaalde woordsoort in het zinsverband te onderzoeken.

De oorlogsgebeurtenissen bemoeilijkten ook in het afgelopen jaar de werkzaamheden van het bureau der commissie in vele opzichten. Door verschillende oorzaken was het een deel der medewerkers niet mogelijk, langer hun medewerking te verleenen. De commissie kan slechts hopen, dat zij spoedig weer in staat zullen zijn, hun taak, ook ten opzichte van het dialectonderzoek, op te nemen. Tegenover dit verlies staat echter in verscheidene deelen van ons land een aanwinst van medewerkers, die o.a. door persoonlijk bezoek werden gewonnen. Aldus wordt, de tijdsomstandigheden ten spijt, het net van medewerkers, over het geheele land verspreid, steeds dichter.

Het aantal ingevulde lijsten bedroeg op 31 December 1942: voor lijst 1: 2294, voor lijst 2: 2278, voor lijst 3: 2302, voor de gemeenschappelijke vragenlijst: 1897, voor lijst 4: 1572, voor lijst 5: 1417, voor lijst 6: 1110, voor lijst 7: 1160, voor lijst 8: 1163, voor lijst 9: 940, voor lijst 10: 922. Het aantal exemplaren van de oudste lijsten is weinig of niet gestegen, dat van de nieuwere lijsten betrekkelijk weinig, althans niet in dezelfde mate als in vorige jaren het geval was. Zoo spiegelen de tijdsomstandigheden zich ook in de verminderde belangstelling van vele medewerkers af.

Op verzoek der commissie heeft Prof. Dr. L. Grootaers te Leuven op vragenlijst 38 van de Zuidnederlandsche Dialectcentrale een aantal vragen (nos. 21—38) van de tiende vragenlijst der commissie afgevraagd, zoodat althans voor deze mettertijd ook de Zuidnederlandsche gegevens beschikbaar zullen zijn.

Van de in het vorige jaarverslag vermelde kaarten van „aardbei” en „ganzen” ontving het bureau eerst tegen het eind van het jaar de eerste drukproeven. Deze kaarten zullen, zooals bekend, opgenomen worden in de derde aflevering van den Taalatlas van Noord- en Zuid-Nederland. Door verschillende omstandigheden is de verschijning van deze aflevering vertraagd, niet in de laatste plaats doordat de leider, Prof. Kloeke, tijdelijk aan de werkzaamheden van het bureau onttrokken is. Ook in andere opzichten brengt de afwezigheid van den ondervoorzitter der commissie moeilijkheden mede.

Inmiddels werden voor de vierde aflevering van den atlas de vijftien kaarten, die deze zal bevatten, persklaar gemaakt. Deze kaarten, die door den secretaris en mejuffrouw J. C. Daan, wetenschappelijk assistente van het bureau, geteekend zijn, bevatten de gegevens voor de woorden: kies, slaap (van het hoofd), rug, knieholte, enkel, hiel, wreef, kuit-buik-huid, schaap, haring, navel, staart, paars, dwars en nagel.

Van de in het vorige jaarverslag vermelde populaire verhandelingen over de dialecten van Nederland is in het afgelopen jaar niets verschenen. De commissie hoopt in 1943 deze aangelegenheid echter opnieuw ter hand te nemen.

Op 16 Maart bezocht Prof. Dr. C. G. N. de Vooy het bureau met een groot aantal Utrechtsche studenten, op 16 Juni deed Mejuffrouw Dr. L. Kaiser dit met haar leerlingen. Verder werden de lijsten en overige gegevens van het bureau ook in het afgelopen jaar herhaaldelijk door dialectologen ter plaatse geraadpleegd.

Op 4 Augustus vond in de groote vergaderzaal van het Trippenhuis, daartoe door het bestuur der Akademie bereidwillig afgestaan, een dialectsymposion plaats, waarop Prof. Dr. G. Gosses, Dr. G. Karsten en Dr. K. Heeroma hun standpunt hebben uiteen-

gezet over het Friesche substraat in Noord-Holland. De daarop gevolgde discussie getuigde van de belangstelling der vele aanwezigen voor dit belangwekkende onderwerp uit de Nederlandsche dialectologie. De lezingen verschenen, met een woord ter inleiding en een nawoord van den voorzitter der commissie, in druk als deel II van de Bijdragen en Mededeelingen der Dialectencommissie, waarin in 1934 het Systematisch en alfabetisch register van plaatsnamen voor Noord-Nederland, Zuid-Nederland en Fransch-Vlaanderen was verschenen. Behalve aan de donateurs, die voor dit symposion waren uitgenoodigd, werd dit boekje ook toegezonden aan de eveneens uitgenoodigde medewerkers voor de Noordhollandsche dialecten. Dat velen van hen aan den oproep der commissie hebben gehoor gegeven, verheugt ons tenzeerste.

Het succes van dit eerste symposion heeft geleid tot het besluit, van tijd tot tijd soortgelijke bijeenkomsten te organiseren, waarop het een of andere actueele vraagstuk uit de ontwikkelingsgeschiedenis der Nederlandsche en Friesche dialecten door deskundigen zoo mogelijk van verschillend standpunt belicht zal worden. Nog vóór het einde van het jaar, op 30 December, vond onder even groote belangstelling het tweede symposion plaats, waarop Dr. K. Fokkema, de heer C. Wilkeshuis en Dr. W. Gs. Hellinga het probleem van het Stadsfriesch hebben besproken. Wanneer dit jaarverslag in druk verschijnt, zullen ook deze lezingen als deel IV van de bovengenoemde reeks van de pers zijn gekomen. Het derde deeltje, dat thans ter perse is, bevat het in het vorige jaarverslag aangekondigde register van alle woorden, die tot 1942 op de lijsten van het bureau zijn gevraagd, met het aantal gegevens, dat voor elk woord is binnengekomen. De commissie vertrouwt dat deze lijst vooral voor de praktische werkers in de Nederlandsche en Friesche dialectologie welkom zal zijn.

Het Rijkssubsidie heeft, vergeleken bij de voorafgaande jaren, een verhooging met 10 % ondergaan. Het bedroeg derhalve ditmaal *f* 4400.—. Bovendien ontving de commissie van de provincie Groningen *f* 200.—, van de provincies Noord-Brabant en Limburg elk *f* 100.— en van de Nederl. Akademie van Wetenschappen een

aanvullend subsidie van f 750.—. Van de donateurs, wier namen in bijlage II worden genoemd, werd over het afgelopen jaar f 49,50 ontvangen. Een aantal hunner had op het eind van het jaar de donatie nog niet voldaan.

Ook in 1942 mocht het bureau der commissie van vele zijden boekwerken en handschriften voor de bibliotheek ontvangen, o.a. een verhandeling over het dialect van Tilburg door wijlen J. L. Horsten, die door bemiddeling van Prof. de Vooys uit de nalatenschap van den heer J. H. van den Bosch werd verkregen. Van de Fryske Akademy ontving het bureau een aantal van haar uitgaven, van het Prov. Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant de handelingen van 1839—1940, van de Provinciale Bibliotheek van Friesland den Catalogus der Friesche taal- en letterkunde en overige Friesche geschriften. De namen der schenkers vindt men in bijlage I vermeld. Bovendien werd ook dit jaar een aantal boeken aangekocht.

De herhaaldelijk aangekondigde publicatie over het eiland Urk is in den zomer van 1942 in een kloek boekdeel van 500 blzn., royaal uitgevoerd en rijk geïllustreerd verschenen, als 9de deel van de Publicaties van de Stichting voor het bevolkingsonderzoek in de drooggelegde Zuiderzeepolders¹⁾. De commissie is zoowel deze stichting als de uitgeefster, de firma N. Samsom te Alphen aan den Rijn, dankbaar voor de mogelijkheid, haar geboden, om de resultaten van het in den zomer van 1931 ingestelde onderzoek tenslotte toch wereldkundig te maken. De beschrijving van het dialect van Urk, grootendeels bewerkt door mejuffrouw J. C. Daan, beslaat

¹⁾ Het eiland Urk, onder leiding van P. J. Meertens en L. Kaiser, met medewerking van J. Benders, R. Claeys, J. C. Daan, M. A. van Herwerden †, H. Tj. Piebenga, A. C. de Vooys en E. D. Wiersma † (Publicaties van de Stichting voor het bevolkingsonderzoek in de drooggelegde Zuiderzeepolders. No. 9. Secties voor Taalkunde en Phonetiek, Anthropologie, Psychologie, in samenwerking met het Dialectenbureau der Nederlandsche Akademie van Wetenschappen.) Alphen aan den Rijn, N. Samsom N.V., 1942 (XVI, 506 blz.).

ongeveer de helft van het boek. Ook aan haar komt een woord van dank toe.

De heer G. J. Schiering, die van 1 Januari 1938 op het bureau werkzaam was, vertrok op 9 Mei van het afgelopen jaar, de heer O. Spanier, die sedert 15 December 1941 in dienst van het bureau was, op 15 April. Aan beiden betuigt de commissie haar dank voor hun medewerking, in het bijzonder aan eerstgenoemde, die gedurende zoo langen tijd zijn werkkraft aan het bureau heeft gegeven en zich voor de administratie zeer verdienstelijk heeft gemaakt. Van 1 April tot 17 Juli was de heer R. G. Roelfsema, van 3 Juli tot 19 September de heer C. Deyll, beiden student in de Nederlandsche letteren, als volontair werkzaam. De heer A. J. J. de l'Orme, die op 29 December 1941 vanwege de Commissie ter bestrijding van de werkloosheid te Amsterdam ter beschikking van de commissie werd gesteld, heeft zich vooral beziggehouden met het op kaart brengen der gegevens. Hij is met ingang van 1943 in dienst van de Volkskunde-commissie overgegaan, maar zal ook in deze functie nog werkzaam kunnen blijven voor het bureau der Dialecten-commissie.

*Namens de Dialecten-commissie der
Nederlandsche Akademie van Wetenschappen:*

JAC. VAN GINNEKEN, *voorzitter*

P. J. MEERTENS, *secretaris-penningmeester*

BIJLAGE I.

Lijst van personen; enz., die in 1942 boeken en handschriften aan het Centraal Bureau voor Nederlandsche en Friesche dialecten schonken.

A. D. Baert, Dr. B. van den Berg, Bibliotheken van de Rijksuniversiteit te Groningen en van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant te 's-Hertogenbosch, Provinciale Bibliotheek van Friesland, W. Bloemendaal, Directie

van de Wieringermeer (Noordoostpolderwerken), Fryske Akademy. K. Koets, K. Kuipers, Dr. L. M. Metz, A. H. Polman, A. J. Schreuder, G. H. Sekhuis, Dr. P. Sipma, Mevrouw M. van Sonderen—Dorren, J. Storms, Zuster Thomasita, P. J. van der Tol, Huib Ubaghs, J. Vermeulen, A. Voskamp.

BIJLAGE II.

Lijst van Donateurs van de Dialecten-commissie.

Mej. R. v. Alebeek, M. E. Daan, Mr. P. Dieleman, J. W. H. M. Dols, Drentsche Vereen. te Amsterdam, Dr. H. J. E. Endepols, Dr. G. A. van Es, Dr. K. Fokkema, Mej. Dr. H. C. M. Ghijsen, Dr. C. B. van Haeringen, Dr. J. van Ham, Joh. Heesterbeek S.J., Dr. W. Gs. Hellinga, Mej. Dr. A. R. Hol, Mevr. Dra. H. A. Huygens-Wijma, Mr. G. H. Lambert, Mej. Dr. J. H. van Lessen. Mej. C. A. A. Mulder, Prof. Dr. J. W. Muller, Mej. M. Th. Neujean, Prof. Dr. A. A. van Schelven, A. J. Schreuder, Dr. J. Smit, Dr. G. Stuiveling, Dr. J. G. H. Tans, J. P. Tetterode, Mej. J. Tinbergen, Prof. Dr. M. Valkhoff, P. van Vliet, J. H. de Vree van Gelder, Dr. Joh. Æ. Wartena, Dr. J. Wils.